

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในทั่วทุกมุมโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วย ธุรกิจการให้บริการสปาไทย การนวดไทย การฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ และการดูแลสุขภาพพระชะยา ซึ่งเป็นรูปแบบต่างๆ ของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ได้รับการตอบสนองอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากสังคมสมัยใหม่โดยส่วนรวมทำให้ผู้คนเกิดความเครียด มีความรู้สึกกดดัน และเกิดการเจ็บป่วยอย่างรุนแรง ดังนั้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมจึงเป็นทางเลือกใหม่ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่คนในปัจจุบันแสวงหา ส่งผลทำให้การขยายตัวของธุรกิจสปาในประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วในรอบ 2-3 ปีที่ผ่านมา

จากข้อมูลจากผลสำรวจอุตสาหกรรมสปาในประเทศไทย (SPA Industry Survey: Thailand 2002) ของบริษัท Intelligent SPA จำกัด โดยความร่วมมือของสมาคมสปาไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2545 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศมาใช้บริการสปาในประเทศไทยประมาณ 2.6 ล้านคน สามารถทำให้เกิดรายได้เข้าประเทศประมาณ 3,400 ล้านบาท และพบว่ามีผู้ประกอบการธุรกิจสปาทั้งสิ้น 230 แห่ง และก่อให้เกิดการสร้างงานมากกว่า 4,000 คน ผลการสำรวจครั้งนี้ยังพบว่าการใช้บริการสปาเพิ่มขึ้นอย่างมากโดยเฉลี่ยร้อยละ 64 ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา และมีผู้ใช้บริการสปาในประเทศไทยประมาณ 3.3 ล้านคนในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2545 ในจำนวนนี้ร้อยละ 80 เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งกว่าครึ่งของผู้ใช้บริการสปาเป็นผู้หญิง และสปาส่วนใหญ่ที่เปิดให้บริการนั้นเปิดให้บริการภายในโรงแรม หรือสถานที่พักตากอากาศ ซึ่งรายได้ครึ่งหนึ่งของผู้มาใช้บริการสปามาจากการให้บริการการนวด

รัฐบาลจึงได้เล็งเห็นถึงศักยภาพของจังหวัดเชียงใหม่ ว่าจะมีความพร้อมในการเป็นเมืองนำร่องในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ คือ ยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Centre of Excellent Health Care of Asia) ภายใน 5 ปีข้างหน้าทั้งนี้รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดให้มีการพัฒนาการบริการด้านสุขภาพแห่งหนึ่งของโลก เพื่อที่จะเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้เข้าประเทศและสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทยให้เป็นแหล่งบริการด้านสุขภาพแห่งหนึ่งของโลก โดยยุทธศาสตร์นี้ มุ่งเน้นการพัฒนาผลผลิตใน 3 ด้าน คือ การพัฒนาธุรกิจบริการรักษาพยาบาล การบริการการสร้างเสริมสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย

การบริการสุขภาพในจังหวัดเชียงใหม่มีความพร้อมที่จะรองรับการเป็นเมืองนำร่องในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มี องค์ประกอบหลักตามยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้ง 3 กลุ่ม คือ

1. การบริการทางการแพทย์และทันตกรรม
2. การบริการสุขภาพด้านสปา นวดแผนไทยและการฟ้านักกระยะยาว
3. ผลิตภัณฑ์สุขภาพด้านสมุนไพรและอาหารเสริม

ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเชื่อมโยงกัน และพร้อมรองรับการพัฒนาธุรกิจบริการสุขภาพซึ่งจำเป็นต้องกำหนดแนวพัฒนาทุกองค์ประกอบไปพร้อมกัน โดยจังหวัดเชียงใหม่มีความพร้อมในการให้บริการทางการแพทย์ เนื่องจากมีโรงพยาบาลรัฐขนาดใหญ่ในเขตอำเภอเมือง 2 แห่ง และมีโรงพยาบาลเอกชนอีก 14 แห่ง โดยศักยภาพของโรงพยาบาลรัฐมีเตียงทั้งสิ้น 1,983 เตียง เอกชนมีเตียงทั้งสิ้น 2,250 เตียง ณ ปัจจุบันศักยภาพของโรงพยาบาลรัฐมีอัตราการใช้ประโยชน์เกือบเต็มศักยภาพ ส่วนโรงพยาบาลเอกชน มีอัตราการใช้ประโยชน์ประมาณร้อยละ 50 ซึ่งเหลือศักยภาพที่จะให้บริการได้อีกถึงร้อยละ 50 ทางด้านคลินิกทันตกรรมจังหวัดเชียงใหม่มีสถานบริการทางด้านทันตกรรมถึง 77 แห่ง ศักยภาพในการรักษาทางทันตกรรม คิดเป็น 65,500 ชั่วโมงต่อเดือน ซึ่งในปัจจุบันใช้ศักยภาพเพียง 30,000 ชั่วโมงต่อเดือน หรือมีศักยภาพเหลือประมาณ ร้อยละ 50 ด้านบุคลากรในจังหวัดเชียงใหม่มีแพทย์ทั้งสิ้น ประมาณ 700 คน และเป็นแพทย์เฉพาะทางด้านต่างๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น แพทย์ทางด้านหัวใจ แพทย์ทางด้านสมองเป็นต้น ทันตแพทย์ในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนทั้ง 100 คน บุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการบริการทางการแพทย์ ประกอบด้วย พยาบาล เภสัชกร นักเทคนิคการแพทย์ นักกายภาพบำบัด นักรังสีวิทยา ซึ่งมีอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างพร้อมเพรียง ในด้านความพร้อมของการรองรับการให้บริการชาวต่างชาติของจังหวัดเชียงใหม่ จากข้อมูลการให้บริการด้านการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีชาวต่างประเทศมาใช้บริการในปี พ.ศ. 2545 แบบผู้ป่วยนอก (OPD) 42,498 คน ซึ่งสามารถคิดเป็นมูลค่าการให้บริการทางการแพทย์แก่ชาวต่างประเทศประมาณ 120 ล้านบาทต่อปี

ในส่วนของสินค้าผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของจังหวัดเชียงใหม่ ก็มีการแข่งขันในการทำธุรกิจเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นสินค้าผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ จึงต้องเน้นด้านคุณภาพและความปลอดภัยต่อสุขภาพให้ได้มาตรฐานการผลิตให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของผู้บริโภคในระดับหนึ่ง

สำหรับเชียงใหม่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งโรงแรมต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่มีมากมายที่สามารถเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าด้านสุขภาพ นอกจากนี้ธุรกิจการให้บริการด้านสุขภาพ ได้แก่ การบริการด้านการแพทย์ เชียงใหม่ก็มีสถานบริการสุขภาพ มีโรงพยาบาล ที่มีคุณภาพ และ

สามารถเชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาสุขภาพ รวมทั้งธุรกิจสปา ซึ่งได้รับความนิยมในปัจจุบัน ก็สามารถเชื่อมโยงธุรกิจอย่างต่อเนื่องกับธุรกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยอาจใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นสินค้าที่ใช้ในกิจการสปาได้ ซึ่งในปัจจุบันจังหวัดเชียงใหม่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าสมุนไพรหลากหลายกลุ่ม โดยกลุ่มผู้ผลิตได้พยายามเชื่อมโยงความรู้กับสถาบันการศึกษาในการวิจัยพัฒนา เพื่อให้คุณภาพของสินค้าสมุนไพรให้เป็นที่ยอมรับและมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวาง ซึ่งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาวิจัยสมุนไพร เพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับทางวิชาการซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มผู้ผลิตต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ธุรกิจสปาจึงเป็นธุรกิจหนึ่งที่ส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นโอกาสที่จะสร้างรายได้เข้าประเทศไทย แต่ทั้งนี้สถานบริการสปาจะต้องสร้างความมั่นใจด้านมาตรฐานสากล และคุณภาพบริการให้เกิดความปลอดภัยให้แก่ลูกค้าผู้มารับบริการ และจากการขยายตัวเพิ่มขึ้นของธุรกิจสปา ได้ส่งผลทำให้ธุรกิจสปาในจังหวัดเชียงใหม่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งจากรายงานการสำรวจสถานการณ์ธุรกิจสปาในจังหวัดเชียงใหม่ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2546 พบว่ามีสถานประกอบการสปาในจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 30 แห่ง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ Day SPA 20 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 67 Hotel & Resort SPA 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30 และ Medical SPA 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3 ซึ่งสถานประกอบการสปา ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่ริมและอำเภอหางดง คิดเป็นร้อยละ 17 และ 14 ตามลำดับ โดยสถานบริการสปาส่วนใหญ่เปิดดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2545-2546

ดังนั้นแนวโน้มการเติบโตของธุรกิจสปาในเชียงใหม่ ในระยะ 2-3 ปี ข้างหน้านี้คาดว่าจะมีการขยายตัวร้อยละ 70 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2550 น่าจะมีสถานประกอบการสปา เพิ่มขึ้นมากกว่า 60 แห่ง โดยมีทั้งผู้ประกอบการท้องถิ่นและผู้ประกอบการสปา รายใหญ่ขยายสาขามาจากกรุงเทพฯ และภูเก็ต

นอกจากสปาแล้วยังมีผู้ใช้บริการนวดแผนไทยที่กระจายอยู่ในเมืองเชียงใหม่อีกประมาณมากกว่า 200,000 คนต่อปี ซึ่งจำนวนนี้เป็นรายได้ที่กระจายสู่ผู้ประกอบการรายย่อยรวมทั้งแรงงานท้องถิ่นอีกเป็นจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้ธุรกิจสปายังก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนอื่นๆ อาทิผลิตภัณฑ์สมุนไพร อุปกรณ์สปาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไม้กวาดจูด ลูกประคบ น้ำมันหอมระเหย อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะสร้างรายได้ขยายไปในวงกว้างทั้งต่อชุมชนและต่อประเทศชาติ

จากศักยภาพของจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมาแล้ว คือการให้บริการทางการแพทย์และทันตกรรม ผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพร และธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ จึงทำให้จังหวัดเชียงใหม่ถูกเลือกให้เป็นเมืองนำร่องให้เป็นศูนย์บริการสุขภาพนานาชาติขึ้น และจากแผนยุทธศาสตร์นี้เอง ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจบริการสุขภาพได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจสปา ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพทางการตลาดสูง และสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มของตลาดได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้ตลาดกำลังมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในระดับประเทศและในระดับโลก แต่การดำเนินธุรกิจสปาของประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ยังถือว่าอยู่ในช่วงเริ่มต้น

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาบทบาทของผู้ประกอบการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในการส่งเสริมจังหวัดเชียงใหม่ให้ป็นศูนย์กลางการบริการสุขภาพ เพื่อจะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และเพิ่มศักยภาพในการดำเนินธุรกิจการให้บริการสปาของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้บริการธุรกิจสปาของจังหวัดเชียงใหม่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งจะเป็นธุรกิจหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้ท้องถิ่น และประเทศไทยได้ในอนาคต

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษามบทบาทของผู้ประกอบการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ ในการส่งเสริมจังหวัดเชียงใหม่ให้ป็นศูนย์กลางการบริการสุขภาพ

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวโน้มและทิศทางในอนาคตของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการจัดตั้งจังหวัดเชียงใหม่ให้ป็นศูนย์กลางการให้บริการทางการแพทย์ต่อธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 พื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้จะทำการศึกษาดานประกอบการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 ประชากรที่ทำการศึกษา

ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการและเจ้าของกิจการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ

1.3.3 ขอบเขตของเนื้อหา

ทำการศึกษาบทบาทของผู้ประกอบการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ แนวโน้มของธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพของจังหวัดเชียงใหม่ และผลกระทบของนโยบายการจัดตั้งจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางการให้บริการทางการแพทย์ต่อธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพ

1.4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้ทราบถึงผลการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ที่จัดตั้งให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการให้บริการทางการแพทย์ เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมธุรกิจบริการทางการแพทย์ของประเทศไทยต่อไป

1.4.2 ทำให้ทราบถึงแนวโน้มและทิศทางของธุรกิจสปาในอนาคต เพื่อเสริมสร้างให้ผู้ประกอบการมีศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น

1.4.3 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การแข่งขันที่เพิ่มสูงมากขึ้นของธุรกิจการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ เพื่อจะนำไปพัฒนาคุณภาพของการให้บริการสปาที่เพิ่มสูงขึ้น

1.5 นิยามศัพท์ทั่วไป

สปา หมายถึง การรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ ด้วยวิธีบำบัดด้วยน้ำ ซึ่งจัดว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูง ช่วยสร้างสมดุล สุขภาพกายและสุขภาพจิต น้ำเพียงช่วยทำให้มีสุขภาพดีขึ้น หน้าตาแจ่มใส ให้รู้สึกกระชุ่มกระชวย มีชีวิตชีวา บรรเทาความเครียดทั้งร่างกายและจิตใจ โดยยึดหลักสมดุลธรรมชาติ รวมถึงสารอาหารที่ทรงคุณค่าประโยชน์ การออกกำลังกายที่ถูกต้องและพอเพียง การนวด การจัดสารพิษออกจากร่างกาย โดยบำบัดร่วมกับน้ำหรือน้ำมัน